

РАЗДЕЛ III ФИЛОСОФИЯ

Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского
Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». Том 27 (66), 2014. № 1, С. 301-305

УДК 330.8 (477)

ПАРАДИГМА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ С.ПОДОЛИНСЬКОГО, В.ВЕРНАДСЬКОГО, М.РУДЕНКА ЯК МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Васильєва О.С.

Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни, Україна

У статті йдеться про українську школу фізичної економії, зокрема проблеми поєднання економічних, природничих та гуманітарних наук. Обґрунтовано положення, що у світовій енергетиці повинно статись підвищення ролі невичерпних та поновлювальних джерел енергії. Зазначено, що Україна має значний і досить потужний потенціал для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки у нас сприятливі природно-кліматичні умови, а також потужний людський потенціал.

Ключові слова: глобальна криза, прогресивний розвиток, світова енергія, фізична економія, цивілізація.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Нова парадигма економічної теорії, започаткована С.Подолінським, продовжена В.Вернадським і концептуально сформульована М.Руденком, будується на єдності економічного, соціального, біологічного та космічного, дозволяє більш чітко відобразити сучасні тенденції розвитку науки. Вивчаючи спадщину великих філософів минулого, сьогоднішнє покоління отримує потужний імпульс для власного переосмислення філософських проблем в умовах сучасного світу. Це, зокрема, розробки енергетичної теорії суспільного розвитку, проблеми поєднання природничих та гуманітарних наук, питання про причину і рушійну силу можливості людини збільшувати енергетичний бюджет планети та зменшувати ентропію. Саме вони дали нове природничо-наукове визначення праці та підкреслили її космічний характер. І найголовніше – вони вперше у світовій науці визначили фізичну природу додаткового продукту як результату людської праці та перетворення додаткової енергії Сонця. Ця парадигма може стати методологічною засадою подолання сучасної кризи економічної науки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ. Серед вчених, які досліджували проблеми теоретичних засад школи, слід назвати, перш за все, зарубіжних та вітчизняних економістів, предметом наукового інтересу яких були ідеї С.Подолінського, В.Вернадського. Ще за життя С.Подолінського увагу зарубіжних науковців привернула ідея про роль праці у нагромадженні сонячної енергії. Зокрема, французький вчений Дебірре називав С.Подолінського автором однієї з “найновіших теорій термодинаміки”.

Ідеї С.Подолінського активно досліджуються російськими вченими П.Кузнецовим, О.Кузнецовим, Б.Большаковим, Т.Муранівським, В.Чесноковим, Б.Кедровим, О.Огурцовим. А комісія з опрацювання наукової спадщини академіка

В.Вернадського при Російській академії наук присвятила С.Подолінському окремий номер свого бюлетеня, підготовлений В.Чесноковим (1994 р.). Унікальну наукову працю про С.Подолінського "Листи на документи" підготували й опублікували 2002 року Р.Сербин (Канада) і Т.Слюдикова(Київ).

Останнім часом вийшла низка цікавих робіт російських вчених П.Кузнєцова, О.Кузнєцова, Б.Большакова, присвячених сталому розвитку, науковим основам проектування в системі природа – суспільство – людина; проблемам синтезу природничих і гуманітарних наук.

Поняття "українська школа фізичної економії" активно досліджується і вводитьься в науковий обіг багатьма українськими вченими. Зокрема стаття д.е.н. В.Шевчука такою назвою вміщена в "Економічній енциклопедії". Відповідно один із розділів навчального посібника "Історія економічної думки України", автор - д.е.н. Л.Корнійчук, носить назву "Українська школа фізичної економії". Цій проблемі присвячено цілий ряд статей В.Шевчука, О.Апановича, Л.Воробйової, монографії Л.Гринів, В.Письмака та інших, в яких розкриваються питання формування та суті української школи фізичної економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ. Метою дослідження є розкрити ідейно-теоретичну спадщину українських фізіократів та її практичне значення, проаналізувати сутність теорій про економічну діяльність людей не з позиції класової будови практичне застосування ідей фізичної економії як спонукального чинника прогресивного розвитку України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ. Визначальними для прогресивного розвитку України як джерела людського буття стають здобутки представників української школи фізичної економії - С. Подолінського, В. Вернадського та М. Руденка. З позицій їх інтелектуального надбання, концепція фізіократів виглядає не лише початком класичної економічної думки, але і як започаткування принципово нової парадигми економічних знань та суспільно-господарського прогресу. Її втіленням та оформленням є фізична економія як основоположна складова наукового знання, модифікація якої стає передумовою "розблокування" кризи та спонукальним чинником прогресивного розвитку України [1, с. 195].

Значний слід на теренах України залишили дослідження українського вченого та громадського діяча С. Подолінського (1850–1891), насамперед його наукова розвідка "Праця людини та її відношення до розподілу енергії" (1880). Час підтвердив оригінальність ідей, окреслених у цій роботі, яка за своїм новаторським характером є визначним досягненням національної і світової науки. Прикметно, що автор розцінював її "не більш як вступ до докладнішого і фактичного розгляду порушених питань. У той же час вона містить низку принципово нових парадигм в інтерпретації найважливіших аспектів суспільних, економічних та енергетичних процесів" [2, с. 281]. Була побудована система, складовими якої стали суб'єкт, об'єкт та взаємодія між ними. Універсальність цих складових дозволяє описувати з їх допомогою буття окремих індивідів та Всесвіту загалом. Ключовим елементом системи є такий об'єкт, як енергія. С. Подолінський, досліджуючи його, виходив з того, що сума вселенської енергії є незмінною величиною, у той час як в окремих частинах Всесвіту енергія розподілена нерівномірно, що спричиняє тенденцію до повсюдного її урівноваження та поступового розсіювання.

Інтерпретувачи енергію як світову константу, український мислитель показав цим спроможність людини впливати на її рух та нагромадження. Він довів, що наділений інтелектом суб'єкт, який усвідомлено протидіє ентропійним процесам, спроможний запобігти марнуванню енергії. Таким суб'єктом у його дослідженні є кожна окрема людина і людство загалом, тому можна вести мову про новітню інтерпретацію людської сутності, а саме - про розгляд людини як космічної істоти, здатної збільшувати обсяги енергії на поверхні Землі.

С. Подолинський показав, що нагромадження енергії на земній поверхні можливе завдяки усвідомленій і корисній праці, яка розкриває сутність вказаної взаємодії [3, с. 153]. Власне визначення праці він сформулював за наслідками прискіпливого аналізу наукових досягнень свого часу.

Учений аргументував, що корисною можна вважати лише ту працю, результатом якої є збільшення енергетичного бюджету Землі. Він виокремив два види праці: ту, що забезпечує нагромадження енергії безпосередньо, і ту, що сприяє цьому опосередковано, вберігаючи енергію від розсіювання. Разом з тим вчений зробив застереження про те, що людина своєю працею не створює ні матерії, ні енергії.

Також суттєвим внеском С. Подолинського у національну та світову науку стало створення ним нової парадигми цивілізаційного розвитку. Віддаючи належне проблемам, які зараз іменуються глобальними, він у своїх дослідженнях пішов значно далі в їх аналізі. Те, що на початку свого дослідження С. Подолинський торкнувся збереження та розсіювання енергії у Всесвіті, дає підстави вести мову про галактичний його контекст, а значить, про такий рівень отриманих українським мислителем наукових результатів, який залишається неперевершеним.

На нашу думку, слід вважати унікальними перспективи застосування відкритого українським ученим підходу у прикладних цілях. Адже він гідно розвинув ідеї фізичної економії, запропонувавши "енергетичний бюджет людства".

Енергетична теорія набуває практичного значення для вимірювання природних, соціальних та економічних процесів за допомогою системи просторово-часових величин. Вплив природних факторів на економічні процеси відбувається на більш глибокому рівні, ніж вплив на ці процеси природного середовища як зовнішнього фактора.

Отже, за С. Подолинським, людська діяльність, пов'язана з використанням дарованих природою корисних копалин, може бути економічно та екологічно виправданою тоді, коли їх поклади використовуються з метою нагромадження енергії на земній поверхні та запобігання її ентропії.

С. Подолинського слід вважати фундатором новітньої національної наукової школи фізичної економії. Розробки українського вченого суттєво розвинули ідеї його зарубіжних попередників, а пізніше знайшли продовження у працях наших співвітчизників [4, с. 111].

Вельми важливим кроком у розвитку цієї школи стала діяльність засновника Української академії наук В. Вернадського (1863–1945), який своїм найближчим науковим попередником називав якраз С. Подолинського.

В. Вернадський, запровадивши у науковий обіг категорії живої речовини, біосфери і ноосфери, створивши новітню світоглядну систему, парадигму змісту і

структури знань – цим самим підніс здобутки української наукової школи на вищий щабель світового визнання.

Також істотним внеском у розвиток національної школи фізичної економії є доробок сучасного українського мислителя М. Руденка. Адже ним створена оригінальна концепція, яку доречно назвати фізичною економією Всесвіту. І як відомо, вона є новою економіко-філософською системою, що охоплює гуманітарні і природничі знання.

М. Руденко доводить нагальність відновлення порушеного синтезу Знання, яке у своїй першооснові було, а тому і мусить залишатися єдиним. Відроджена ним парадигма фізичної економії є прикладом започаткування єдності того сегмента знання, яке окреслює економічний аспект суспільного та загальноцивілізаційного буття.

Ключовою стала енергія прогресу, яку М. Руденко розтлумачив як абсолютну додаткову вартість, джерелом якої є космічне випромінювання, а її здобуття людьми можливе завдяки використанню фотосинтезу. Формулювання цієї категорії є методологічною базою, на якій побудована світоглядна конструкція фізичної економії, що охоплює як вже існуючі, так і самостійно відкриті вченим категорії і закони.

Руденко стверджує, що пантеїзм саме через те і є справжнім теїзмом, що визнає Богом Всесвіт як ціле. І це дозволяє йому продовжити новітнє осмислення започаткованого С. Подолінським дослідження енергетичних аспектів взаємодії між суб'єктами та об'єктами [5, с. 102].

Тому що, коли енергія розглядається як об'єкт, то це не виключає, а навпаки, передбачає і протилежне, тобто розгляд енергії як прояву впливу суб'єкта, що діє на людину.

Слід мати на увазі, що без усвідомлення взаємопов'язаності фінансової та екологічної кризи неможливо запропонувати вихід із нинішньої ситуації. Те, що називають “екологічною кризою”, а інші “соціально-економічною кризою”, під кутом зору ноосферної теорії є тим самим явищем.

З огляду на вищезазначене у сучасній Україні має бути прийнята стратегія економічного розвитку суспільства на основі: досягнення кількісного і якісного розподілу різних форм енергії, її збереження, нагромадження та збільшення; постійного перевищення народжуваності над смертністю населення; комплексної боротьби з розкраданням енергії людства.

ВИСНОВКИ. Починаючи з другої половини ХХІ століття у світовій енергетиці повинно статися суттєве підвищення ролі невичерпних та поновлювальних джерел енергії. Під поновлювальними потрібно розуміти енергію, яку отримують при спаленні біомаси: деревини, вугілля, яку отримують із дерева, торфу, промислових, міських та сільськогосподарських відходів. До невичерпних джерел енергії відносяться: первинна електроенергія, яка генерується із сонячної енергії, енергії вітру, енергії приливів та ядерна енергія. Аналіз перспектив розвитку економіки України свідчить, що це питання є актуальним. Для України перспективним є розвиток технологій використання сонячної енергії; теплонасосних установок і станцій, які можуть використовуватись для вилучення тепла з довкілля: використання альтернативних видів палива; воднева енергетика на основі

фотосинтетичних елементів. Тобто залишається актуальним питання про ефективне використання різних видів енергії, яке в свій час підняли українські фізіократи.

Список літератури

1. Шевчук В. Еволюція новітньої економічної парадигми і перспективи розвитку української наукової школи // У зб.: Економічна теорія: сучасна парадигма та її еволюція на порозі ХХІ століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 1–2 березня 2000 року. Частина 3. – К.: КДТЕУ, 2000. – с.180-212.
2. Подолинський С. А. Вибрані твори / Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 328 с.
3. Подолинський Сергій. Вибрані твори / Упорядкував Роман Сербин. – Монреаль: Українське історичне товариство, 1990. – 208 с.
4. Шевчук В. Інтелектуальна спадщина Сергія Подолинського і цивілізаційна перспектива // У зб.: Учення Сергія Подолинського і цивілізаційна еколого-економічна перспектива: Матеріали міжнародної наукової конференції 7 грудня 2000 року. – К.: КНЕУ, 2000. – с.98-135.
5. Шевчук В. Вчення Сергія Подолинського як фундаментальна основа новітньої української та світової економічної школи // У зб.: Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (проблеми дослідження та викладання): Матеріали міжнародної науково-методичної конференції 26–27 квітня 2000 року. – К.: КНЕУ, 2000. – с.80-145.

Васильєва О.С. Парадигма цивілізаційного розвитку С. Подолинського, В. Вернадського, Н. Руденка як майбутнє України / О.С. Васильєва // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Философия. Культурология. Политология. Социология. – 2014. – Т. 27 (66), – № 1. – С. 301-305.

Статья посвящена украинской школе физической экономики, в частности проблеме сочетания естественных и гуманитарных наук. Обосновано положение, что в мировой энергетике должно произойти повышение роли неисчерпаемых и возобновляемых источников энергии. Отмечено, что Украина имеет значительный и достаточно мощный потенциал для наращивания производства сельскохозяйственной продукции, поскольку у нас благоприятные природно-климатические условия, а также мощный человеческий потенциал.

Ключевые слова: глобальный кризис, прогрессивное развитие, мировая энергия, физическая экономия, цивилизация.

Vasilyeva O.S. The paradigm of civilized development of S. Podolynskyi, V. Vernadskyi, M. Rudenko as the future of Ukraine / O.S. Vasilyeva // Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. – Series: Philosophy. Culturology. Political science. Sociology. – 2014. – Vol. 27 (66), – No 1. – P. 301-305.

This article is dealt with the Ukrainian school of physical economy, namely with the problems of economic and natural science and the humanities. The position is motivated that in the global energy sector should happen the increasing of the role of in exhaustible and renewable energy sources. It is noticed that Ukraine has a significant and very strong potential for increasing agricultural production, because we have favorable climatic conditions, as well as a powerful human potential.

Keywords: the global crisis, the progressive development, the world energy, physical eco Candidate of Philosophy science.